

María Oruña
EL BOSCH
DELS QUATRE
VENTS

MARÍA ORUÑA
EL BOSC DELS
QUATRE VENTS

Traducció de Núria Garcia Caldés i Mercè Ubach

COL·LECCIÓ CLÀSSICA

TÍTOL ORIGINAL: *EL BOSQUE DE LOS CUATRO VIENTOS*

PRIMERA EDICIÓ: AGOST DEL 2020

© MARÍA ORUÑA, 2020

© DE LA TRADUCCIÓ: MERCÈ UBACH I NÚRIA GARCIA, 2020

© EDITORIAL PLANETA, S.A., 2020

© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.

AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-2659-6

DIPÒSIT LEGAL: B. 7.093-2020

FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62

www.columnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per imprimir aquest llibre està qualificat com a ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

La meva feina consisteix a analitzar les persones, a saber com respiren només d'observar-les el temps que dura un xiulet. Si dispo de d'una mica més de temps, puc arribar a esbrinar tot el que han perdut per convertir-se en el que són ara. Aquestes renúncies són les que m'interessen. Les que no es veuen. Les que endevino en els gestos cansats, en la manera descreguda de mirar, en el sarcasme.

Però ni tan sols jo, que estic entrenat per observar, vaig poder mesurar la força del que tenia entre mans. Seria el gran descobriment. El definitiu. La meva consolidació en el petit univers dels detectius del món de l'art. Ja m'havia imaginat vestit amb elegància, impecable, acceptant reconeixements en museus i universitats i dibuixant un somriure d'humil eficiència davant dels periodistes.

—Com va tenir notícia de l'existència d'aquestes relíquies mil·lenàries, senyor Bécquer?

—Oh, per pura casualitat —explicaria, fingint restar-me mèrit—, en unes vacances. Figuri's, com hauria pogut suposar que trobaria una història tan increïble anant cap a un spa?

El periodista riuria i jo el secundaria sense estridències, exhibint el meu somriure d'investigador jove, atractiu i triomfador. El cert era que, als trenta-tres anys, ja havia aconseguit fer-me famós amb alguns èxits sonats, en els quals el meu collega Pascual i jo havíem aconseguit recuperar peces importants, com ara un anell d'Oscar Wilde robat a Oxford.

—I com ha estat, la investigació de la llegenda, Jon? Ha tingut dificultats amb el bisbat?

—No, no —hauria negat amb contundència—. Hi he trobat persones amabilíssimes, i aquesta investigació ha representat una gran aventura, com de costum —conclouria, picant l'ullet al periodista amb una complicitat exagerada.

Però no. No succeiria res de tot això, perquè no havia passat de ser una fabulació ingènua i superba per part meva. En realitat, no soc expert ni en art ni en història, tot i que haig de dir a favor meu que sí que he tingut des de petit una certa facilitat per discernir l'art fals del que no ho és. Segurament es deu a la llarga època de la meva infància i adolescència en què passava les tardes al taller del meu avi patern; era restaurador i tenia una botiga d'antiguitats al barri de Salamanca, a Madrid. Va ser ell qui em va explicar que almenys un terç del que li intentaven vendre a la botiga era fals, i va ser ell qui em va ensenyar petits secrets i tècniques per discernir què hi havia de verdader en els objectes i pintures que m'ensenyava. Reconec que només em despertaven interès aquelles peces que tenien associada una bona història, perquè a mi el que m'atreia de debò no era l'art, sinó l'ànima de l'objecte, la raó de la seva existència.

No sé si aquest interès pel sentit de les coses va ser un dels motius que em va portar a ser antropòleg. Observar i entendre les persones, la seva evolució i les seves expectatives; perquè aquella era la meva idea primitiva, comprendre i estudiar els homes des d'una perspectiva social, biològica i

evolutiva: suposo que sí, que era lògic que acabés sent professor universitari d'Antropologia Social. Però no hauria imaginat mai que m'acabaria convertint en detectiu, francament.

Tot va canviar quan vaig conèixer en Pascual, que feia classes d'Història de l'Art a la mateixa universitat que jo, l'Autònoma de Madrid. Com hauríem pogut suposar cap dels dos que, després d'un parell de cerveses a la cafeteria de la facultat, acabaríem treballant plegats i sent coneguts com els Indiana Jones del món de l'art?

Ell s'havia especialitzat en antiguitats gregues i romanes, i a més de treballar a la universitat, col·laborava de manera estable amb el MAN, el Museu Arqueològic Nacional de Madrid. Va ser allà on li van encolomar un bust romà de l'any zero que, en realitat, s'havia creat al segle XXI. La seva reputació i el seu amor propi en van quedar tocats. El vaig ajudar com vaig poder, en una llarga història que ara no ve a tomb, i que es va acabar quan vam localitzar a Sevilla el falsificador, que com la majoria dels del seu ofici va resultar un antic restaurador d'art. Els seus treballs eren tan extraordinaris que ni tan sols els experts eren capaços de veure les diferències entre els seus bustos i els originals, de dos mil anys d'antiguitat. Malgrat que no era la nostra primera intenció, amb aquella troballa en Pascual i jo vam acabar destapant una xarxa de falsificadors d'abast internacional, de manera que vam acabar sortint a la premsa nacional, a l'europea i fins a la nord-americana. Això no ens va comportar cap recompensa econòmica, però sí un inesperat prestigi en les nostres respectives facultats universitàries, i el germen d'una idea: i si ens dedicàvem a això, a desemmascarar estafadors, lladres i falsificadors d'art?

Després d'alguna experiència més i d'un parell d'anys supervisant altres casos d'estafes i robatoris artístics, vam acabar creant Samotràcia, la nostra pròpia empresa de detec-

tius d'art. En Pascual s'encarregava dels aspectes tècnics, de l'estudi detallat i artístic de cada obra d'art que havíem de localitzar, i jo era el que viatjava, el que es posava en contacte i es reunia amb clients, marxants, col·leccionistes i cases de subhastes. Aquesta distribució de funcions era la més lògica, atès que jo no tenia coneixements d'art, perquè en antropologia social només m'havia format en gestió sociocultural, amb un màster en Intervenció Psicosocial i Comunitària; molts dels nostres clients de Samotràcia es pensaven que havia estudiat Antropologia Arqueològica, però per descomptat jo mai m'havia molestat a aclarir-los que s'equivocaven.

En Pascual i jo havíem acordat organitzar-nos perquè ell es pogués quedar gairebé sempre a Madrid: no només per atendre la seva plaça com a professor i la seva col·laboració amb el MAN, sinó també per conciliar la seva vida al costat de la seva dona i els seus dos fills petits, de sis i tres anys. Per part meua, jo no tenia aquest tipus de vincles familiars, i podia permetre'm reduir les col·laboracions amb la universitat, de manera que en Pascual també va delegar en mi els contactes amb la premsa i les xerrades i conferències en universitats, perquè preferia mantenir-se a l'ombra i dedicar-se a la divulgació històrica i científica de les nostres troballes en revistes especialitzades.

Per aquest motiu vaig arribar tot sol a Galícia, on després d'acabar una conferència, «Els mercats de l'art», a la Facultat d'Història d'Ourense em vaig trobar amb gairebé dos dies sencers sense res a fer fins a la xerrada següent, que s'havia endarrerit per un error en l'agenda. Davant d'aquest inconvenient, va ser el mateix Pascual qui per telèfon em va fer la proposta que ho havia de canviar tot:

—Pren-t'ho com unes minivacances... Com un dia de relax, per variar.

—És clar que sí, home, com unes vacances al Carib. Ja

conec Ourense, saps? No crec que hi tingui gran cosa a fer, per aquí.

—Doncs no et quedis a dormir a la ciutat... Per què no te'n vas al parador de Santo Estevo? No deu ser lluny del centre, potser només a mitja hora amb cotxe. M'han dit que és un lloc increïble. De fet, fins i tot n'hem parlat, l'Elisa i jo; hem dit que quan anem a Galícia hem de visitar aquest monestir.

—Si és un parador —el vaig contradir desganat—, ja no en deu quedar gaire, del monestir.

—No siguis esgarriacries, Jon. Va, collons, anima't i així m'ho expliques.

—No ho sé. Sona avorrit.

—Que no. A més a més, no volies una mica de tranquil·litat per acabar de preparar les ponències que tenies pendents a la facultat?

Em vaig deixar convèncer. M'aniria bé un descans després de dues interminables setmanes de premsa, conferències i reunions amb col·leccionistes d'art a la zona nord, de les quals no n'havia obtingut gran cosa. Aquella mateixa tarda vaig abandonar l'hotel on m'allotjava, al centre de la ciutat d'Ourense, i em vaig dirigir cap a Santo Estevo.

Recordo que vaig arribar al monestir quan estava a punt de fer-se fosc, després d'haver deixat enrere uns quants revolts que travessaven boscos centenaris i pobles amb cases escampades sense cap ordre aparent. En l'últim tram, quan ja considerava la possibilitat d'haver-me perdut, va aparèixer davant meu, frontalment i a la dreta, una estructura de pedra gegantina que em va fer frenar el cotxe suaument. Les teulades eren colossals, immenses, i el color d'argila nova de les teules contrastava amb el gris vell i poderós de la pedra. Què devia haver portat uns simples monjos a construir aquell refugi descomunal en un lloc tan allunyat del món i dels seus camins?

Després de deixar el cotxe en un aparcament exterior, vaig comprovar que s'accedia al parador pel més gran dels tres claustres; l'anomenaven «dels Cavallers» i era enorme, estava enjardinat, i cobert per un mar de gespa impecable. A la dreta, si buscaves l'accés a la recepció i detenies la vista només uns metres més enllà, descobries el verdader cor de l'immens edifici: un claustre petit i antic, eclèctic, amb diversos estils entremesclats que en aquell moment no vaig saber identificar. La pedra dels arcs havia estat tallada en girs impossibles, com si la humil mà de l'home hagués fet ganxet amb aquell material tan dur, fins a trobar l'alquímia exacta de la bellesa.

Malgrat l'espectacularitat de l'allotjament, aquella nit, cansat, no vaig investigar res, i em vaig encaminar de dret a la meva habitació, on semblaven haver encaixat el segle XXI en l'edat mitjana de la manera més natural imaginable, com si ambdós períodes s'haguessin fos en una sola època. Recordo que aquella nit vaig dormir profundament, aliè al descobriment que m'esperava l'endemà al matí, i que seria el misteri més extraordinari que jo hauria investigat mai. I sí, era veritat que el vaig trobar anant cap a l'spa, mentre passejava per aquell recinte fortificat.

L'endemà al matí, els meus passos em van dirigir inevitablement cap a aquell claustre amagat a prop de la recepció. Em vaig quedar absort observant-lo, i vaig trobar a faltar en Pascual, perquè jo a penes comprenia el valor històric del que veia, i sabia que ell m'hauria enlluernat durant una llarga estona explicant-me els secrets que ell, amb tots els seus coneixements, hauria vist en aquelles pedres enigmàtiques.

—És impressionant, oi?

Em vaig tombar. Una noia rossa, prima i de galtes rosades, vestida amb la jaqueta del personal del parador, m'observava amb un somriure.

—Soc la Rosa, la cap de recepció; el vaig atendre ahir a la nit, quan vostè va arribar, senyor Bécquer.

—És clar, no l’havia reconegut, perdoni. Estava abstret admirant aquesta meravella.

—És el claustre dels Bisbes, el més antic del monestir —em va explicar amb un gest comprensiu, com si estigués acostumada que aquell claustre produís aquest impacte en els qui visitaven el lloc per primera vegada—. Si vol saber més coses sobre el parador, hi ha més de trenta cartells per tot el recinte que expliquen la història de cada espai. Som el primer parador museu de la història —va afegir sense dissimular el seu orgull—. Aquesta part és especial perquè aquí van estar enterrats els nou bisbes. Es deu haver fixat en les mitres de l’escut del monestir, oi? Els anells d’aquests bisbes van atreure milers de pelegrins durant segles —va concloure, fent el gest d’anar-se’n i, per descomptat, donant per fet que jo sabia què dintre era una mitra.

—Els anells dels bisbes? —li vaig preguntar, frenant-la—. I què tenien d’especial?

—Curaven la gent, feien miracles... Ja sap, aquesta mena de coses.

—Ah. I ara on són?

—No ho sé... Van desaparèixer. Ja sap com són aquestes coses, potser només es tracta d’una llegenda. Però si està interessat en el tema, ara les restes dels bisbes són a l’església, al costat de l’altar. Ara bé, em sap greu dir-li que l’església només obre els caps de setmana.

Me la vaig quedar mirant mentre la curiositat se’m començava a enfilars fins al cap. Ella em va somriure i va fer el gest de girar novament les sabates cap a la recepció, en un moviment de comiat discret i cordial.

—Esperi! I aquesta porta d’aquí? Els seus detalls d’art sacre són espectaculars. És del romànic, oi? El tipus del punyal i l’altre, el que llegeix un llibre... Què signifiquen? —vaig preguntar, assenyalant un lateral del claustre, que tenia, a més d’aquestes, altres curioses formes esculpides en

un arc de pedra que donava pas a un replà i a unes escales espectaculars. La noia es va acostar.

—Ah, això era l'accés al monestir original i a l'antiga sala capitular. I, en efecte, es tracta de romànic, dels segles XII i XIII, igual que la part inferior del claustre. La part superior —va aclarir, assenyalant amb el cap el segon pis— és del segle XVI. Les figures..., li confesso que no sé ben què signifiquen! —va admetre rient i arronsant-se d'espatlles.

Vaig assentir i vaig deixar que se n'anés sense reconèixer que no tenia clar què era una sala capitular, tot i que em sonava que es tractava d'un lloc de reunió per als monjos. La feina que feia a Samotràcia m'havia acostat al món grec i també al camp de la pintura del segle XX, però no al monacal. Fos el que fos, aquella sala capitular ara s'havia convertit en uns banys moderníssims per a hostes i visitants.

Vaig fer una passejada més serena i minuciosa al voltant de tot el claustre, llegint-ne alguns dels cartells informatius. Nou bisbes de l'edat mitjana que entre els segles X i XI hi havien anat a morir, quan aquelles pedres albergaven monjos benedictins i no turistes d'alt nivell. Cada bisbe amb el seu propi anell episcopal i amb la seva mitra, que resultava que era una mena de barret alt i punxegut que els revestia d'autoritat. Llavors vaig comprendre a què s'havia referit la cap de recepció, que era el que jo mateix havia vist tallat en pedra pertot arreu: aquell estrany escut amb nou triangles punxeguts, que no eren altra cosa que les arcaïques mitres. Però tot això no era més que història gastada, arrasada pel temps.

Què se me'n donava, a mi, d'aquells nou anells? Ningú no havia encarregat a Samotràcia que els localitzéssim, i eren unes relíquies tan antigues que trobar-les seria un miracle. A més a més, en Pascual i jo havíem començat a especialitzar-nos en art romà i grec i en pintura del segle XX, a part de totes les peces robades que venien de l'Afganistan,

que eren moltes. Les relíquies religioses no eren el nostre fort, potser perquè la possible remuneració que podia oferir l'Església davant d'una troballa d'aquell tipus no seria especialment generosa. Els imports que prometien les companyies d'assegurances dels xeics saudites i dels funcionaris centreeuropeus eren molt més interessants, per descomptat. No obstant això, per algun motiu inexplicable, aquells nou anells havien començat a fascinar-me de seguida, i no pas pels miracles que els atribuïen, sinó per la seva desaparició. Si la història era certa, devien haver estat molt venerats i, a més a més, fortament custodiats. Mil anys d'antiguitat i història... podien evaporar-se sense més?

Pensatiu, vaig abandonar el claustre i vaig travessar diversos túnels de pedra centenaris, que per la seva il·luminació suau i estudiada convidaven a la confiança, a la intimitat. Així, em vaig esmunyir en silenci fins al soterrani del parador, on hi havia l'spa. Em vaig submergir en una de les piscines calentes, d'aigua bombollejant, vaig aclucar els ulls i vaig començar a imaginar què podia haver passat amb aquelles relíquies. Devien haver estat molt rellevants per al pas de pelegrins. Potser els responsables de la mateixa catedral de Santiago de Compostel·la havien fet desaparèixer aquells objectes miraculosos, preocupats perquè la seva veneració a Ourense pogués reduir l'afluència de fidels i viatgers a Compostel·la. Era un plantejament fantasiós, però no forassenyat.

La idea d'esbrinar què devia haver passat amb aquelles inusuals relíquies em fascinava. No seria extraordinari que pogués trobar-les? Potser no com a feina formal de Samotràcia, sinó com un pur passatemps, per curiositat. Reconec que de vegades m'agrada entretenir-me amb impossibles, crec que per oblidar que, malgrat la meua aparença amable, jo mateix soc, i sempre seré, un monstre estrany.

Quan vaig tornar a Madrid, vaig explicar la llegenda dels

nou anells a en Pascual; s'hi va mostrar interessat, tot i que, com suposava, no va veure gaire rendibilitat a aquella investigació. En aquells moments estava més pendent de la recerca d'un quadre de Picasso que havia desaparegut del iot d'un xeic, perquè la nostra comissió del deu per cent de la troballa, si és que el recuperàvem, resultaria molt més interessant que la recerca d'uns vells anells que no reclamava ningú.

En resum, vaig tornar a les meves ocupacions a Samotràcia, i durant tot l'estiu vaig treballar buscant el quadre de Picasso i reunint-me amb marxants de tot Europa. A primers del mes de setembre vaig començar les vacances, que vaig decidir dedicar a la recerca d'aquells anells que m'havien estimulat la curiositat tant i tan sorprenentment. Vaig tornar pel meu compte al monestir de Santo Estevo per hostatjar-me altre cop en el que ara era un parador amagat al bosc immens que vorejava el riu Sil. Vaig començar a indagar, vaig visitar l'Arxiu Històric del Bisbat i l'Arxiu Provincial d'Ourense, i fins i tot vaig pujar a preguntar als veïns del poble porta per porta. Vaig descobrir, amb gran sorpresa, que la misteriosa desaparició d'aquells anells de mil anys d'antiguitat no havia tingut lloc a l'edat mitjana, sinó molt més tard, al començament del segle XIX.

Vaig tardar quasi dues setmanes a desvelar part del viatge extraordinari que havien fet els anells, i avui, i ara, sento que aquell racó secret del món és un d'aquests llocs on s'ha esdevingut absolutament tot i on ja no queda rastre de res, excepte en les pedres, esculpides per l'aigua, la història i la molsa d'allò pretèrit i vetust.

Però després d'aquest breu temps al parador, on encara m'estic, un formigueig incòmode em puja des de l'estómac i m'angoixa. Acaba de morir una persona, i em penso que pot haver estat per culpa meva. Aquest matí, la noia de la recepció n'ha trobat el cos, i no sé si la deu haver aterrit més

la visió del cadàver o el fet de creure que havia viatjat al passat, dos-cents anys enrere en el temps.

He sabut que ja ha arribat la policia judicial, i acabo de sol·licitar una entrevista amb el responsable. Mentrestant, m'espero en aquest passadís del parador, i no puc apartar la vista del claustre dels Cavallers, com si contemplar-ne el mantell de gespa voltada d'arcs i de galeries de pedra em pogués donar una mica de calma. No, no tinc cap altra opció. He d'explicar a la policia tota la veritat, tot el que ha passat les últimes dues setmanes, des que vaig començar a buscar els nou anells.